עין משפט נר מצוה

כט א מיי' פי"א מהל' נדרים הל' יז טוש"ע י"ד סימן רלד סעיף כ:

תוספות

במאי פליגי ב"ש סברי בנדרים שנראו לארוס ראשון נמי. דהיינו נמי היכא דשמע ארוס ראשון כמו סיפא דהכי ביום כדפי' (לעיל ע"ח ד"ה הי"נ גרסי'): דנתרוקנה רשות לאב. אי ליכא ארוס אחרון, ואי איכא ארוס אחרון יפרו שניהם בשותפות: וב"ה סברי. לא אמרי' אביה ובעלה מפירי' נדריה ברישא כיון (דמפר) [דיפר] אב נחית ראשון ומקלש קליש לכוליה נדר, הלכך אין כח ביד ארוס ראשון להוריש חלק מנדרים שנשאר לו להורישו לשני ולאב. ואית דגרסי בכך סיפא דברייתא שמע בעלה והפר לה ולא הספיק אב לשמוע עד שמת [הבעל] חוזר אב ומפר חלקו של בעל, ולא נהירא דמאי אי חוזר אב הא עדיין לא הפר עד השתא, ותו חלקו שלו הל"ל, חלק עצמו הוא, לכן נראה דגרסי' שמע אביה, כדפי', וכן פי' ה"ר אליעזר דה"ג בתוספתא: הגהה. בפירושי' קדמוני' גרים הכי סיפא דברייתא, שמע בעלה והיפר ולא הספיק האב לשמוע עד שמת הבעל חוזר האב ומיפר חלקו של בעל. ונראה לפי שכשהבעל והאב קיים אם כל אחד אומ' אני מפר את חלקי די בכך, אבל כאן נתבטלה הפרת הבעל, כיון שאינו קיים בשעת גמר הפרה, וכן משמע בברייתא דלעי' (סח:), ולכך צריך האב שיאמר סתם מופר לך כל הנדר: אר"נ הן הן דברי ב"ש אבל ב"ה אר' אינו יכול להפר. ולפי מאי דמסיק ומזיל ליה תלמודא דהך סיפא איירי בנתארסה לאחר כמו רישא, ולא פירשו התנא, דארישא סמיך, והכא פליגי, ב"ש סברי כיון דנראו לארוס ראשון לא מצי מפר אלא נתרוקנה לאב בלבד, וב"ה סברי אין האב יכול להפר אלא עם ארוס שני, והיינו תני' כותי' דשמואל ממלתייהו דב"ה: במאי פליגי ב"ש סברי נדרים נמי שנראו לארוס נתרוקנה רשות לאב. פי' לאב לבדו בלא ארוס שני: ומיגז גייז. מלתא אחריתא היא, שבשני דברי' נחלקו ב"ש וב"ה, כלו' וסברי ב"ש מיגז גייז, ולענין רישא דהך מתניתא, דקתני בברייתא דלעיל (סח:), דלב"ש משום דמיגז גייז האב שהפר וחלק שלם של בעל נשאר והאב יורשו ממנו: וב"ה סברי אביה ובעל' מפירין. פי' נדרים שנראו לארוס ראשון אין האב מפר אלא עם שותפות ארוס אחרון: ולאו מיגז גייז. כלומ' ולענין שמע אביה והפר סברי ב"ה כברייתא דלעי' דאב מקלש קליש וחלק הבעל דבר מועט הוא ואין האב יורשו, אבל בסיפא שהפר הבעל לא שייך לומר דמקלש קליש שהרי נתבטלה הפרתו כשמת, א"נ מתוך שהאב מפר חלקו שלא הפר עדיין גם חלק הבעל יפר. מקדמוני', רבנו יונה, ע"כ ההגהה: ושמע בעלה וגירשה. בארוסה דווקא מיירי, כדמוכח סוגיא: אי אמרת גירושי' בשתיקה מצי מפר. פי' הבעל עם האב: גירושי' בהקמה לא מצי מפר. דלאחר שקיים לא מצי מפר:

גמרא

בית שמאי סברי נדרים נמי (א) שראוי לארום נתרוקנה רשות לאב [ה]ומיגז גייז בית הלל סברי אביה ובעלה אחרון מפירין נדריה ולא מיגז גייז: [א]איבעיא להו גירושין כשתיקה דמיא או כהקמה דמיא למאי נפקא מינה כגון שנדרה ושמע בעלה וגרשה ואהדרה ביומיה אי אמר מר כשתיקה דמי מצי מיפר לה ואי אמר מר כהקמה דמי לא מצי מיפר לה ת"ש

ר"ן

נתרוקנה רשות לאב ומש"ה נמי דהכא נראו לארוס ראשון והפרה דיליה כמאן דליתא דמילא דמכי מיית ליה בטלה לה אפ"ה כיון דלארוס אחרון לגבי האי נדרא כמאן דליתיה דמי מטעמא דנפרש בסמוך מצי אב מיפר: **ומיגז גייז.** לא הבנתי דברי הראשונים בזה אמאי מצי מפר אב למודיה לבית שמאי דאמרי מיגז גייז טפי מב"ה דאמרי מיקלש קליש ועוד דאפי' אמרת מיגז גייז מ"מ מכי מיית ליה בעל תבריה לגוזיה דהתניא בברייתא לעיל (דף סח:) שמע אביה והפר לה ולא הספיק הבעל לשמוע עד שמת האב זו היא ששנינו מת האב לא נתרוקנה רשות לבעל ואם איתא דהפרה דאב כדקיימא קיימא אמאי לא מצי מיפר בעל לאחר מיתת אב דנהי דלא נתרוקנה לו רשות אב אפ"ה אב גייז דיליה ובעל גייז דידיה אלא מאי אית לך למימר דנהי דמיגז גייז אפ"ה כי מיית ליה אסתלקא ליה גוזא דידיה וה"נ מאי שנא. ונ"ל דהיינו טעמא משום דלב"ש דסבירא להו מיגז גייז כיון דכי הפר בעל אבטיל ליה פלגיה דנדרא לגמרי הרי מעשה שלו נגמר ואסתלק ליה ארוס לגמרי ונהי דכי מת ארוס בטלה לה הפרה דיליה מיהו מכיון דאסתלק ליה ארוס מהכא ותו לא חזי האי נדרא לארוס כלל קם ליה אב בלא ארוס והא פסקינן לעיל [ע.] דכל היכא דליכא ארוס אב מיפר דמקיש קודמי הויה שניה לקודמי הויה ראשונה אבל בההיא דלעיל דשמע אביה והפר לה אפי' אמרת דלמ"ד דמיגז גייז אסתלק ליה אב אפ"ה כי מת בטלה ליה הפרה דיליה וקם ליה ארוס למודיה בלא אב ולא מצי מיפר היינו טעמייהו דב"ש דאמרי דאב מצי מיפר הכא בלא ארוס אחרון. וב"ה סברי אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה דאין האב יכול להפר לבדו משום דלאו מיגז גייז דכשהפר בעל לא אשתקל פלגא דנדרא אלא כוליה נדרא הוא דאיקליש וקלישותא לאו מעשה גמור הוא ומש"ה לא חייל כלל עד דמצטרף ליה קלישות דאידך הלכך כל זמן שלא הפר האב לא אסתליק ליה ארוס מהאי נדרא ומש"ה זכי ביה ארוס אחרון. זהו מה שנראה בעיני בזה. אלא שעדיין קשה לי למה לן למימר בטעמייהו דב"ש בנדרים נמי שנראו לארוס נתרוקנה רשות לאב דכיון דלב"ש ארוס אחרון כמאן דליתיה דמי כ"ע מודו דאפי' נדרים שנראו לארוס כל היכא דליתיה לארוס נתרוקנה רשות לאב דלעיל [ע:] נמי אליבא דכ"ע אמרינן ולימא ה"מ בנדרים שלא נראו לארוס אבל בנדרים שנראו לארוס לא מצי מיפר אב ומסקי' דליתא אלמא כ"ע מודו דנתרוקנה רשות לאב אפי' בנדרים שנראו לארוס ואמאי איצטריכינן למימר הכא הכי אליבא דב"ש. ואפשר דהכי קאמרינן נהי דהכא איכא תרתי חדא דנראו לארוס ראשון ועוד דאיכא נמי ארוס אחרון ומ"ד כיון דזכה בהן ארוס ראשון לא נתרוקנה בהם רשות לאב כל היכא דאיכא ארוס אחרון משום דאחרון כרעיה דראשון הוא בנדרים שזכה בהן ראשון דנהי דארוס אסתלק ליה מיהו כיון דאיתיה מעכב עליה דאב דאיהו נמי לא ליפר קמ"ל דליתיה. מיהו כי קאמר לישנא דנמי לאו למימרא דהיכא דלא נראו אמרי' טפי דאב מיפר דאדרבה כי לא נראו לארוס ראשון לא נתרוקנה רשות לאב אלא משום דלענין זכיה דארוס עדיף נראו מלא נראו וכיון דעדיפא זכיה דארוס איכא למימר דאב לא מיפר וכדאמרי' לעיל ולימא ה"מ בנדרים שלא נראו אבל נראו לא מצי מיפר אב קאמר נמי דהכא משום הפרה דבעל הוא דגרע דיניה דארוס ולא משום נראו דלעולם זכיה דארוס עדיפא טפי בנראו מלא נראו. ואם תרצה תפרש דמשום לתא דהיכא דליכא ארוס אחרון נקט נמי כיון (ג)דבאיכא ארוס אחרון נראו רבותא הוא כדכתיבנא כנ"ל. ומייתי מהך ברייתא תניא נמי הכי לשמואל משום דב"ה הא אמרי דאב וארוס אחרון מפירין נדרים שנראו לארוס ראשון ואפי' ב"ש נמי לא פליגי אלא בששמע בעלה והפר לה אבל שמע ולא הפר כולי עלמא מודו דאב וארוס אחרון מפירין נדריה. זהו מה שנ"ל בשמועה זו על דרך קצת הראשונים ז"ל. אבל בתוספות פירשו דכי אמרי' א"ר נתן הן הן דברי ב"ש אתרי בבי דברייתא קאי דהן הן דברי ב"ש ברישא דאביה ובעלה האחרון מפירין נדריה משום דכיון דאב מיגז גייז אידך פלגא דנדר חשיב ליה להורישו לארוס אחרון בהדי אב ובסיפא נמי אמרי' דחוזר האב ומיפר חלקו של בעל משום דס"ל דנדרים שנראו לארוס נתרוקנה רשות לאב ולא לארוס אחרון משום דסבירא להו דלארוס אחרון כראשון כי היכי דלארוס ראשון אינו מיפר אלא נדרים שלא נראו לשום ארוס ה"נ ארוס אחרון דכיון שנראו לארוס ראשון כי מורית להו ארוס לאב מזכה להון ולא לארוס אחרון וכי אמרי' ב"ש סברי בנדרים שנראו לארוס נתרוקנה רשות לאב יהיב טעמא למאי דאמרי ב"ש בסיפא דחוזר האב ומיפר חלקו של בעל כלומר דאב למודיה סגי בלא ארוס מהאי טעמא וכי אמרי' תו ומיגז גייז יהיב טעמא למאי דאמרי' ברישא דאביה ובעלה האחרון מפירין נדריה דמשום דמיגז גייז הוא דאמר דמצו תרווייהו להפר דאי מקליש קליש כיון דאיקליש ליה נדר לא חשיב למזכי ביה ארוס אחרון בהדי אב והן הן דברי ב"ש וטעמן. אבל ב"ה אומרים אין יכול להפר כסברייהו דב"ש הוא דאמרי ב"ה בין ברישא בין בסיפא מיהו הא כדאיתא והא כדאיתא דברישא לב"ה אפילו אב בהדי בעל אין יכולין להפר כלל משום דכי הפר אב לאו מיגז גייז אלא מקלש קליש וכיון דאיקליש לא חשיב למזכי ביה ארוס בהדי אב והיינו טעמייהו במאי דפליגי ארישא ובסיפא נמי פליגי אדב"ש דאין אב לבדו יכול להפר כדקאמרת דאפי' בנדרים שנראו לארוס ראשון זכי בהו ארוס אחרון וכי אמרי' וב"ה סברי אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה יהבינן טעמא למאי דפליגי אסיפא וכי אמרי' ולאו מיגז גייז יהבינן טעמא למאי דפליגי ברישא ומסיפא מייתי תניא נמי הכי מדב"ה לשמואל בלחוד זהו פירושם ז"ל. ולהאי פירושא לא אתי לי שפיר לישנא דבנדרים נמי וכו' ואפשר דה"ק בנדרים שנעשו ברשות ארוס ראשון ונראו לו נמי שכל כך זכה בהן ארוס ראשון עד שנראו לו בכי האי גוונא לאב הוא מורים אותן ולא לארוס והיינו לישנא דבנדרים נמי ועדיין צ"ע: **איבעיא להו גירושין כשתיקה דמיין או כהקמה דמיין.** משום דכיון דידע ארוס דלבתר גירושין לא מצי מיפר ולא הפר קודם גירושין כמאן דאוקמיה לנדרא דמי כי היכי דאמרי' דמכי לא הפר ביום שמועה כמאן דאוקמיה דמי: **כגון דנדרה ושמע בעלה וגרשה.** האי בעלה דקאמרי ארוס דוקא הוא דאי בנשואה אפילו תמצא לומר דגירושין כשתיקה דמיין היכי מצי מיפר אי בשחזרה ונשאת אין הבעל מיפר בקודמין ואי דאהדרה באירוסין בלחוד כיון דלארוס אינו מיפר אלא בשותפות והכא ליכא אב דכיון שנשאת שוב אין לאביה רשות בה אפי' תמצא לומר כשתיקה דמיא לא מצי מיפר אלא ודאי בארוסה עסקינן: **ואהדרה ביומיה.** להכי נקט ביומיה דאי אהדרה למחר פשיטא דלא מצי מיפר כיון שעבר יומו של שמיעה ואע"ג דבסוף יומא ליתיה ברשותיה דבעל. והא דאמרינן ואהדרה לאו דוקא הוא דהוא הדין אחר אלא מילתא דשכיחא נקט:

ת"ש

רש"י

ב"ש נתרוקנה רשות לאב וצריך להפר שניהן בבת אחת (ב) של אותו ושל בעל והתם הוויין נדרים שלא נראו לבעל כדקתני שמע אביה והפר לה ולא הספיק הבעל לשמוע והתם קאמרי ב"ש מיגז גייז דהואיל והפר האב כבר לא אצטריך ליה להפר אלא חלקו של בעל וב"ה סברי (ג) נדרים שנראו לארוס ראשון הכא אביה ובעלה מפירין נדריה דהאב אינו מיפר אלא עם ארוס אחרון אבל התם דהוויין נדרים שלא נראו לארוס לא מיגז גייז אלא מיקלש קליש ומיפר חלקו וחלק הבעל:

אי

מסורת הש"ס

א) [לעיל סח. וש"נ], ב) [ס"א דבליכא].

הגהות הב"ח

(א) גמ' נדרים נמי שנראו לארוס: (ב) באו"ד בבת אחת שלו ושל בעל והתם וכו' לשמוע קאמרי ב"ש כצ"ל ותיבת והתם נמחק: (ג) באו"ד וב"ה סברי הכא דהוו נדרים שנראו לארוס ראשון אביה ובעלה כצ"ל ותיבת הכא נמחק:

פירוש הרא"ש

ובסיפא לאב גרידא אף בנדרים שנראו לארוס דבהם איירי ברישא דברייתא כדפרישית וב"ה סברי אע"ג דאביה ובעלה מפירין נדריה הכא לא מיפר לא ברישא ולא בסיפא אב למודיה משום דאב מקלש קליש חלק הבעל ול"נ הך גירסא דהאי תרי בבי למה לי בחדא בבא סגיא פלוגתייהו דב"ש וב"ה מה לי אב ובעל ומה לי אב למודיה וע"ק הא דקאמר וב"ש סברי בנדרים נמי שנראו לארוס נתרוקנה רשות לאב כיון דבהכי לא פליגי ב"ש וב"ה וע"ק שצריך לחלק בבא אחת לשתים ואין הלשון משמע כן ונראה דה"ג וכן נמצאת הגירסא בכל הספרים שמע בעלה והפר לה ולא הספיק האב לשמוע עד שמת הבעל חוזר האב ומיפר חלקו של בעל דכיון שלא הפר האב בחיי הבעל נתבטלה הפרת הבעל כיון שלא נגמרה ההפרה בחייו כדפי' לעיל הלכך צריך האב לחזור ולהפר חלקו של בעל: א"ר נתן הן הן דברי ב"ש ובה"א אינו יכול להפר. ולפי מאי דמסיק ואזיל ס"ל להש"ס דסיפא נמי בשנתארסה לאחר כמו ברישא ומה שלא פירשו התנא משום דארישא הוא סמיך והכא פליגי ב"ש סברי כיון שנראו לארוס ראשון לא מצי ארוס אחרון להפר אלא נתרוקנה לאב בלבד וב"ה סברי אפילו נדרים שנראו לארוס ראשון אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה ואין האב יכול להפר לבדו והיינו תניא כותיה דשמואל ממילתיה דב"ה ומיגז גייז מילתא אחריתי היא ומפרש לה שבשני דברים נחלקו ב"ש וב"ה כלומר וסברי מיגז גייז ולענין רישא דהך ברייתא הוא דקתני אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה הן הן דברי ב"ש דסברי מיגז גייז אבל ב"ה סברי מיקלש קליש ואין האב וארוס האחרון יורשין חלק ארוס הראשון אבל בסיפא לא שייך למימר מיקלש קליש כיון שהאב קיים כדפרישית לעיל